

ДА ОПОЗНАЕМ

ЕВРОПА!

Здравейте! Добре дошли в Европа! Ние идваме от различни страни, говорим различни езици, но този континент е нашият общ дом.

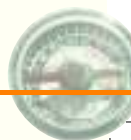
Елате с нас и нека опознаем Европа заедно! Предстои ни изпълнено с приключения пътешествие през времето и пространството, в което ще научите безброй интересни неща.

Докато напредваме, проверявайте сами знанията си, за да видите какво сте научили. Посетете нашия уебсайт: europa.eu/europago/explore и се опитайте да отговорите на въпросите от викторината към всяка глава.

В училище търсете още знания! Помолете учителите си да ви разкажат повече за всяка една от главите в тази книга. Направете задълбочено проучване в училищната библиотека или в интернет. Можете дори да напишете ваша собствена книга за нещата, които сте открили.

Можете да се забавлявате и в интернет с игрите и другите занимания на сайта Europa Go („Европа напред“) europa.eu/europago/welcome.jsp

Готови ли сте? Тогава да започваме!

Какво ще намерите в тази книга?

	Страница
Да открием континента	3
Как да се придвижваме	6
Климат и природа	8
Земеделие	11
Морето	14
Пътешествие във времето	18
40 прочути личности от А до Я	27
Езиците в Европа	30
Семейство от народи	31
Как семейството се събира заедно: историята на Европейския съюз	32
Какво прави Европейският съюз	36
Европейският съюз и неговите съседни	39
Как се вземат решения в Европейския съюз	42
Утре... и по-нататък	44

Да открием континента

Европа е един от седемте континента в света. Останалите са Африка, Северна и Южна Америка, Антарктида, Азия, Австралия и Океания.

Европа се простира от Северния ледовит океан на север до Средиземно море на юг и от Атлантическия океан на запад до планината Урал (в Русия) на изток. На континента има много реки, езера и планини. Имената на някои от най-големите от тях ще научите от картата на стр. 4.

© Van Parys Media/Corbis

Елбрус, най-високият връх в Европа.

Най-високият връх в Европа е Елбрус в планината Кавказ, на границата между Русия и Грузия. Неговият най-висок връх е 5642 метра над морското равнище.

Най-високият връх в Западна Европа е Монблан в Алпите, на границата между Франция и Италия. Неговата височина е повече от 4800 метра над морското равнище.

В Алпите е и Женевското езеро, най-голямото сладководно езеро в Западна Европа. То се намира между Франция и Швейцария, на дълбочина достига до 310 метра и в него има близо 89 трилиона литра вода.

© Switzerland Tourism By-line: ST/swiss-image.ch

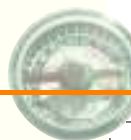
Женевското езеро в Алпите.

© Arto Härmäläinen

Езерото Сайма във Финландия.

Най-голямото езеро в Централна Европа е езерото Балатон в Унгария. То е дълго 77 км и заема площ от около 600 км². В Северна Европа има дори по-големи езера, например Сайма във Финландия (1147 км²) и Венерн в Швеция (над 5500 км²). Най-голямото езеро в цяла Европа е Ладожкото езеро. То се намира в Северозападна Русия и е 14-то по големина в света. То заема площ от 17 700 км².

Континентът Европа

© Map: Lowell Johns Ltd. Bathymetry: The British Oceanographic Data Centre

© Van Parys Media/Corbis

Пеликани в делтата на Дунав, Румъния.

Една от най-дългите реки в Европа е Дунав. Тя води началото си от района на Шварцвалд в Германия и тече на изток през Австрия, Словакия, Унгария, Хърватия, Сърбия, България, Молдова и Украйна до Румъния, където делтата ѝ излиза на брега на Черно море. Цялата дължина на реката е близо 2850 км.

Други големи реки са Рейн (близо 1320 км), Елба (около 1170 км) и Лоара (над 1000 км). Можете ли да ги намерите на картата?

© Mediaimages/Corbis

Долината на Лоара е прочута с красивите си замъци.

© Warren Jacobi/Corbis

Товарен шлеп нагоре по течението на Рейн.

Големите реки са много подходящи за превоз на различни товари. Всевъзможни стоки се натоварват на шлепове, които ги превозват нагоре-надолу по реките от европейските морски пристанища до градовете дълбоко във вътрешността.

Как да се придвижваме

© Van Parys Media/Corbis

Първият двигател в железниците — Стивънсовата „Ракета“.

Знаете ли, че железниците са изобретени в Европа? Джордж Стивънсн пуска първия пътнически влак през 1825 г. в Англия. Неговият най-прочут локомотив се казва „Ракета“ и достигал скорост над 40 км/ч — което за онези дни било наистина страшно бързо.

Днес високоскоростните електрически влакове в Европа много се различават от онези първи парни двигатели. Те са много удобни и пътуват със скорост до 330 км/ч по специално построени железопътни линии. Непрекъснато се строят нови линии, за да могат хората да пътуват възможно най-бързо между големите европейски градове.

Понякога пътищата и железниците трябва да прекосяват планини, широки реки и даже морето. Ето защо инженерите са построили няколко много дълги мостове и тунели. Най-дългият пътен тунел в Европа е тунелът „Лаердал“ в Норвегия, между градовете Берген и Осло. Той е с дължина повече от 24 км и е открит през ноември 2000 г.

Най-дългият железопътен тунел в Европа минава под Ламанша. Той е дълъг повече от 50 км и през него под морето минават високоскоростни влакове между Кале във Франция и Фолкстоун в Англия.

© Tim Graham/Corbis

Влакове „Евростар“ на гара „Сейнт Панкрас“ (Лондон).

Най-високият мост в света (245 метра) е виадуктът „Мийо“ във Франция, открит през декември 2004 г.

© Jean-Pierre Lescouret/Corbis
Най-високият мост в света — виадуктът „Мийо“ (Франция).

Два от най-дългите мостове в Европа са шосейният и железопътен мост „Оресунд“ (с дължина 16 км) между Дания и Швеция и шосейният мост „Васко да Гама“ (повече от 17 км), построен над реката Тежу в Португалия. Мостът е кръстен на прочутия изследовател Васко да Гама, за когото можете да прочетете в глава „Пътешествие във времето“.

Хората пътуват в Европа и със самолети, защото по въздуха се пътува бързо. Някои от най-добрите самолети в света се строят в Европа, например самолетите „Еърбъс“. Частите на този самолет се произвеждат в различни европейски държави, след което екип инженери сглобява целия самолет. Най-големият пътнически самолет в света е „Еърбъс А380“, проектиран да превозва до 840 пътници. Първият му полет е през април 2005 г.

© CORBIS SYGMA
Най-големият пътнически самолет в света — „Еърбъс А380“.

© ESA
Ракетата „Ариана 5“ изстрелва сателити в Космоса.

Най-бързият пътнически самолет на всички времена, „Конкорд“, е създаден от екип от френски и британски инженери. Той може да лети със скорост от 2160 км/ч — два пъти по-бързо от скоростта на звука — и може да прекоси Атлантическия океан за по-малко от три часа! (На повечето самолети са им необходими осем часа).

По-бързи от всеки самолет са космическите ракети като „Ариана“ — съвместен проект между няколко европейски държави. В „Ариана“ не пътуват хора. Тя се използва за изстрелването на сателити за телевизионни мрежи и мрежи за мобилни телефони, за научни изследвания и т.н. Сега повечето сателити в света се изстрелват с такива европейски ракети.

Успехът на „Конкорд“, „Еърбъс“ и „Ариана“ показва какво може да се постигне, когато различни европейски държави работят заедно.

Климат и природа

В по-голямата част от Европа климатът е умерен — нито много горещ, нито много студен. Най-студените места са далеч на север и във високите планини. Най-топлите места са далеч на юг и югоизток.

Времето е най-топло и сухо през лятото (приблизително от юни до септември) и най-студено през зимата (приблизително от декември до март).

Летата на 2003 и 2006 г. бяха рекордно горещи за Европа. Дали това е знак, че климатът се изменя? Изменението на климата е световен проблем, който може да бъде разрешен само ако всички държави работят заедно.

През зимата

Дивите животни в студените райони обикновено имат гъста козина или пера, които да ги топят, а кожухчетата им могат да бъдат бели, за да се прикриват в снега. Някои животни спят цяла зима, за да пестят енергия. Това състояние се нарича *хибернация*.

Полярната лисица ...

... и снежната сова имат добър камуфлаж.

Мармотът ...

... и европейските кафяви мечки живеят в планините, където прекарват зимата в сън.

Много птици се хранят с насекоми, дребни водни животни или друга храна, които не се намират лесно през студените зимни месеци. Затова през есента те отлитат на юг и се връщат чак напролет. Някои изминават хиляди километри над Средиземно море и пустинята Сахара, за да прекарат зимата в Африка. Това сезонно пътуване се нарича *миграция*.

Лястовици ...

... и дори фламинго идват в Европа през пролетта.

Радостите на пролетта и лятото

Когато в Европа дойде пролетта (от март до май), времето става по-топло. Снегът и ледовете се топят. Потоците и езерцата гъмжат от новоизплюпени рибки и ларви на насекоми. Прелетните птици се завръщат, за да направят гнезда и да отгледат семейство. Цветята разтварят чашки и пчелите пренасят прашец от едно растение на друго.

По дърветата покарват нови листа, които улавят слънчевата светлина и използват енергията ѝ за растежа на дървото. В планините стопаните изкарват кравите по високите пасища, които избилстват с млада трева.

Лятото е приятно по планинските пасища.

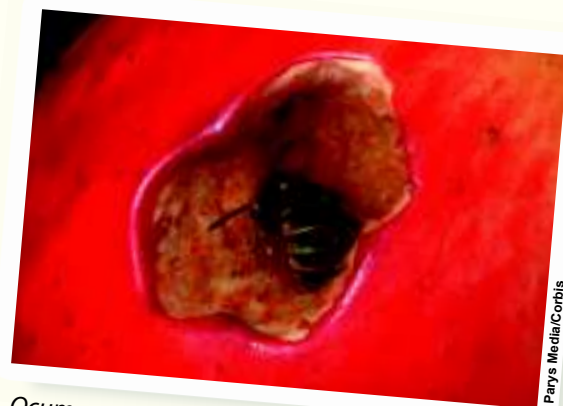
© Jeroem Spexbroeck

Гущерите обичат топлото време.

Студенокръвните животни като влечугите също имат нужда от слънцето, което им дава енергия. През лятото, особено в Южна Европа, често ще видите гущери, които се припичат на слънце, и ще чуете цвърченето на скакалците и цикадите.

Есента: време на промени

В края на лятото и през есента дните стават по-къси, а нощите — по-студени. По това време на годината узряват множество вкусни плодове и стопаните са заети да прибират реколтата. Ядките също узряват наесен, а катеричките ги събират и се запасяват с цели купища, за да се подготвят за зимата.

© Van Parys Media/Corbis

Осите също обичат плодове!

© Van Parys Media/Corbis

Катериците се запасяват с лешници за зимата.

През есента листата на много дървета окапват, защото вече няма достатъчно светлина. Те постепенно променят цвета си от зелен към най-различни оттенъци на жълто, червено, златисто и кафяво. След това се откъсват от дървото и застилат земята с пъстър килим. Падналите листа изгниват, с което обогатяват почвата и осигуряват храна за бъдещите поколения растения.

Заради този годишен кръговрат на сезоните и заради промените, които той носи, европейският пейзаж е такъв, какъвто го виждаме — прекрасен и изключително разнообразен.

© Van Parys Media/Corbis

Есента застила горите с пъстър килим.

Земеделие

Дървени къщи в Берген, Норвегия.

Във високите планини и далеч в Европейския север е невъзможно да се развива земеделие, защото е прекалено студено, за да растат културите. Вечнозелените дървета като боровете и елите обаче могат да издържат студената зима. Ето защо най-студените места в Европа са покрити с вечнозелени гори. Хората използват дървесината от тези гори за изработката на най-различни неща — от къщи и мебели до хартия и опаковъчен картон

По̀ на юг повечето от земите са подходящи за земеделие. Там се отглеждат най-разнообразни култури включително пшеница, царевица, захарно цвекло, картофи и всякакви видове плодове и зеленчуци.

Портокалите се отглеждат в топлите страни като Испания и са полезни за нашето здраве, защото съдържат много витамин С.

Гроздобер.

Там, където има изобилие от слънчева светлина и почти не пада слана (например близо до Средиземно море), стопаните могат да отглеждат портокали и лимони, грозде и маслини. Маслините съдържат мазнина, която може да се изцеди и под формата на зехтин да се използва за приготвянето на храна. Гроздето се мачка и дава сок, от който може да се прави вино. Европа е прочута със своите изключително добри вина, които се продават по цял свят.

От това грозде ще стане червено вино.

© Van Parys Media/Corbis

Реколтата в сухите райони има нужда от изкуствено напояване.

Стига да има достатъчно дъжд, тревата избуява лесно дори почвата да е плитка или да не е много плодородна. Много европейски стопани отглеждат тревопасни животни — крави, овце и кози. Те дават мляко, месо и други полезни продукти като вълна и кожа.

© Van Parys Media/Corbis

Овце на паша в Испания.

© Van Parys Media/Corbis

Прасетата могат да се отглеждат в затворени помещения.

Много стопани отглеждат също така прасета и пилета. Те могат да се отглеждат почти навсякъде, тъй като могат да се държат в затворени помещения и да се хранят със специално приготвена храна. Освен месо, птиците дават и яйца и някои стопанства произвеждат хиляди яйца всеки ден.

© Zefa

Кошките снасят яйца, съдържащи много белтъчини, които са полезни за здравето.

Земеделските стопанства в Европа са различни по големина, от много големи до много малки. Някои имат обширни полета, от които реколтата се прибира лесно с помощта на големи машини. Други, например в хълмистите райони, имат малки ниви. При някои от тях между нивите има стени или живи плетове, които спират вятъра и дъжда и им пречат да отнесат почвата, а могат да бъдат полезни и за дивите животни

Мозайка от обработваеми полета в Европа.

Всички обичат да ходят на село.

Много жители на европейските градове обичат да прекарват почивните дни и празниците на село, където се наслаждават на гледката, спокойствието, тишината и чистия въздух. Всички ние трябва да правим каквото можем, за да се грижим за природата и да я опазваме все така прекрасна.

Морето

В Европа има стотици хиляди километри прекрасни крайбрежия, които природата е изваяла в най-различни форми. Има високи стръмни скали и прекрасни плажове, застлани с пясък или с разноцветни камъчета, изгладени от морето, което векове наред се разбива в скалите.

© Van Parys Media/Corbis
Варовикови скали, изваяни от морето.

© Van Parys Media/Corbis
Фиорд, оформен от ледник.

В Норвегия ледниците са издълбали в брега стръмни долини, наречени фиорди. В други страни морето и вятърът натрупват пясъчни дюни. Най-високата дюна в Европа (117 метра) е дюната Пила близо до град Аркашон във Франция.

© Van Parys Media/Corbis
Пясъчната дюна Пила, най-високата в Европа.

© Bios
Едно от най-редките животни в Европа, тюленът монах, живее в Средиземно море.

В моретата край бреговете на Европа живеят множество риби и други животни. Те осигуряват храна за морските птици и морските бозайници като тюлените. Там, където в морето се вливат реки, при отлив се струпват цели ята блатни птици, за да се хранят с дребните животинки, които живеят в калта.

Кайрата гнезди по скалите и се гмурка, за да лови риба.

Цели ята блатни птици намират прехрана в устията на реките.

Хората и морето

Морето е важно и за хората. Средиземно море е било толкова важно за римляните, че те го наричали *Mare nostrum*: „Нашето море“. С течение на вековете европейците са преплавали световните океани, открили са останалите континенти, изследвали са ги, търгували са и са се заселвали там. В глава „Пътешествие във времето“ можете да научите повече за тези велики пътешествия и открития.

Товарни кораби от цял свят докарват всякакви стоки (най-често в контейнери) в оживените европейски пристанища. Тук стоките се разтоварват на влакове, камиони и шлепове. А след това корабите се товарят със стоки, които са произведени тук и ще бъдат продадени в други континенти.

Натоварени с контейнери кораби пренасят стоки от и за Европа.

Някои от най-хубавите кораби в света са построени в Европа. Един от тях е „Кралица Мери 2“ — най-големият пътнически кораб в света. Той прави първото си плаване през януари 2004 г., когато прекосява Атлантическия океан.

Най-големият пътнически кораб в света „Кралица Мери 2“.

© Belga/AFPI/Getty Images

© rubberball/Getty Images

Гмуркане в Средиземно море.

Крайбрежните курорти в Европа са великолепни места за почивка. В тях ви очакват всякакви водни спортове, от сърф и лодки до водни ски и гмуркане. Можете и просто да си почивате, като се печете на слънце или се разхлаждате в морето.

Риболов

Риболовът винаги е бил важен за европейските народи. Цели градове са израснали около рибарски пристанища, а хиляди хора се препитават, като ловят и продават риба или произвеждат различни неща за рибарите и техните семейства.

© Van Parys Media/Corbis

В храната на европейците присъстват много различни риби. Рибата тон е една от най-големите!

© Jon Warburton Lee/Getty

Модерен преработвателен траулер в Шотландия.

Съвременните риболовни кораби, като преработвателните траулери, могат да хващат огромни количества риба. За да са сигурни, че и в морето остава достатъчно риба, европейските страни са се споразумели колко риба може да се лови и да се използват мрежи, които позволяват на младите риби да се промушват през отворите.

Друг начин да сме сигурни, че имаме достатъчно риба, е сами да я развъждаме. По бреговете на Северна Европа в огромни клетки в морето се отглежда сьомга. По същия начин могат да се отглеждат и различни видове миди.

© Zefa

Развъдник за сьомга в Шотландия.

© Don Hammond/Design Pics/Corbis

И без лодка може да се лови риба!

Да опазим крайбрежията на Европа

Европейските крайбрежия и морета са важни и за животните, и за хората. Затова трябва добре да се грижим за тях. Трябва да ги пазим да не ги замърсяват отпадъците от заводите и градовете. Петролните танкери понякога претърпяват злополуки и разливат огромни количества петрол в морето. От него плажовете могат да почернеят, а хиляди морски птици да бъдат убити.

Европейските страни работят заедно, за да предотвратят подобни злополуки, а също така да гарантират, че нашите крайбрежия ще останат все така прекрасни, за да могат да им се радват и бъдещите поколения.

© Van Parys Media/Corbis

Португалия — в най-западния край на Европа.

Пътешествие във времето

През хилядолетията Европа се е променила неузнаваемо. Историята ѝ е завладяваща, но и дълга. Затова тук ще се спрем само на някои от по-важните моменти.

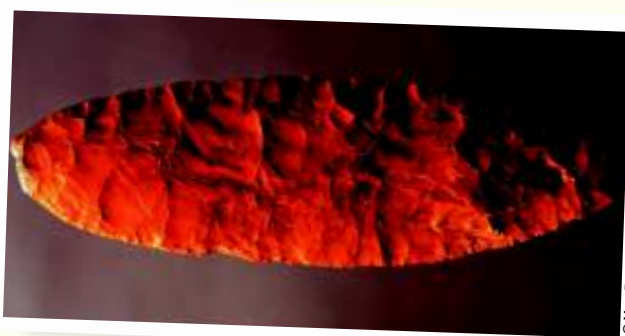

Каменната ера

Праисторически пещерни рисунки в Ласко, Франция.

Изработвали оръжията и сечивата си от камък, например като заостряли парчета кремък.

Кремъчно оръжие от Каменната ера.

Овлабяването на металите — Бронзовата и Желязната ера.

Бронзово острие на брадва.

Няколко хилядолетия пр. Хр. (преди раждането на Христос) хората открили как да получават различни метали, като нагорещават различни късове руда в много силен огън. Бронзът — сплав от мед и калай — бил достатъчно твърд за изработка на сечива и оръжия. Златото и среброто били меки, но много красиви и от тях можело да се правят украшения.

По-късно бил открит още по-твърд метал: желязото. Най-добрият вид желязо била стоманата, която била яка и не се чупела лесно, затова от нея ставали добри мечове. В производството на стомана обаче имало много тънкости, затова добри мечове се срещали рядко и били много ценни!

Древна Гърция — приблизително от 2000 до 200 г. пр. Хр

© Van Parys Media/Corbis

Древногръцки храм, запазен до наши дни (в Атина).

Преди около 4000 години хората в Гърция започнали да строят градове. Първоначално ги управлявали царе. По-късно, около 500 г. пр. Хр., в град Атина въвели „демокрация“ — което означава „управление на народа“. (Вместо да има цар, атинските мъже взимали решения с гласуване). Демокрацията е важно европейско достижение, което се е разпространило в целия свят.

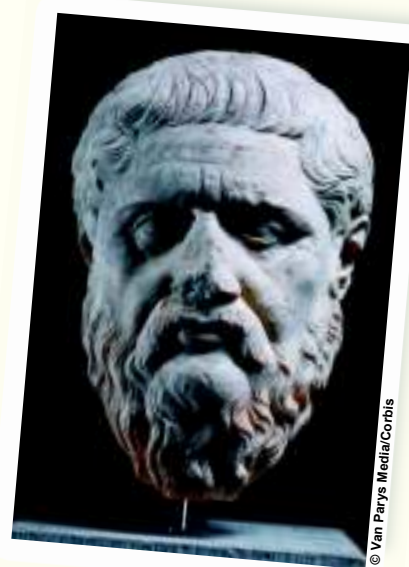
Ето и някои други неща, които са ни дали древните гърци:

- прекрасни истории за богове и герои, войни и приключения;
- изящни храмове, мраморни статуи и прекрасни керамични съдове;
- Олимпийските игри;
- добре проектирани театри и велики писатели, чиито пиеси се играят и до днес;
- учители като Сократ и Платон, които учили хората как да мислят логически;
- математици като Евклид и Питагор, които извели формули и правила в математиката;
- учени като Аристотел (който изучавал растенията и животните) и Ератостен (който доказал, че земята е кръгла и изчислил колко е голяма).

© Van Parys Media/Corbis

Древногръцка ваза с изображение на бог Ерос.

© Van Parys Media/Corbis

Платон, един от великите световни мислители.

Римската империя — приблизително от 500 г. пр. Хр. до 500 г. сл. Хр.
(сл. Хр. означава след раждането на Христос)

Част от древния Рим — а така са изглеждали римските войници.

В началото Рим бил обикновен град в Италия. Римляните обаче били изключително добре организирани, армията им се сражавала много добре и постепенно те завладели всички земи около Средиземно море. Накрая Римската империя се разпростряла от Северна Англия до пустинята Сахара и от Атлантическия океан до Азия.

Ето и някои от нещата, които римляните са ни дали:

- добри прави пътища, свързващи всички части на империята;
- прекрасни къщи с вътрешни дворове и подове, покрити с мозайки;
- здрави мостове и акведукти (мостове, по които се пренася вода на далечни разстояния);
- полукръгли сводове — заради които техните сгради са здрави и трайни;
- нови строителни материали като цимента и бетона;
- нови оръжия като катапултите;
- велики писатели като Цицерон и Вергилий;
- римското право, което много европейски държави използват и до днес.

Образ на митично същество от римска мозайка.

Римски акведукт, който още стои на мястото си — Пон-дьо-Гар във Франция.

Средновековието — приблизително от 500 до 1500 г.

Когато Римската империя се разпаднала, различните части на Европа били завладени от различни народи. Например...

Келтите. Преди римските времена келтските народи живеели в много части на Европа. Днес техните потомци живеят основно в Бретан (Франция), Корнуол (Англия), Галиция (Испания), Ирландия, Шотландия и Уелс. В тези краища на Европа келтските езици и култура са все още живи.

Келтско изкуство от около 700 г.

Викингите били толкова добри мореплаватели, че стигнали даже до Америка (но не казали на никого!).

Норманите, или „северните хора“, били викинги, които се заселили във Франция (в областта, която днес наричаме Нормандия), а после завладели Англия през 1066 г. Един прочут нормански гоблен показва сцени от това завладяване. Той се пази в музей в град Байо.

Германските народи. Не всички от тях са се заселили в Германия:

- **Англите и саксите** се преместили в Англия и я управлявали до 1066 г.
- **Франките** завладели голяма част от Европа, включително Франция, между 500 и 800 г. Техният най-прочут крал бил Карл Велики.
- **Готите** (вестготи и остготи) създали свои кралства в Испания и Италия.
- **Викингите** живеели в Скандинавия. През IX и X в. те плавали с корабите си в други държави, задигали съкровища, търгували и се заселвали там, където имало добра обработваема земя.

Бойна сцена от гоблена в Байо.

Славяните се заселили в много части на Източна Европа и станали предтечи на днешните народи, които говорят славянски езици — беларуси, българи, поляци, руснаци, словаци, словенци, сърби, украинци, хървати и чехи.

Маджарите се заселили в Среднодунавската низина през IX—X в. и основали кралство Унгария през 1000 г. Техните потомци днес живеят в Унгария и други съседни държави.

През Средновековието кралете и благородниците в Европа често се карали и от това избухвали много войни. (Това са времената, когато рицари с доспехи се сражавали, яхнали конете си). За да се защитят от нападения, кралете и благородниците често живеели в укрепени замъци с дебели каменни стени. Някои замъци били толкова здрави, че са останали до наши дни.

Средновековните замъци не можели лесно да се превземат от враговете.

Готическата архитектура (като катедралата в Шартър, Франция) била едно от големите открития на Средновековието.

През средните векове християнството станало основна религия в Европа и почти навсякъде се строели църкви. Някои са наистина внушителни — особено големите катедрали с техните високи кули и цветни стъклописи.

Монасите обработвали земя и помогнали за развитието на земеделието из цяла Европа. Те също така отваряли училища и пишели книги. Често манастирите имали библиотеки, в които се съхранявали важни книги от древните времена.

В Южна Испания, където основната религия бил ислямът, владетелите издигнали прекрасни джамии и минарета. Най-прочутите от тях, които стоят и до днес, са джамията в Кордоба и кулата Хиралда в Севиля.

Част от голямата средновековна джамия в Кордоба (Испания).

Ренесансът — приблизително от 1300 до 1600 г.

През Средновековието повечето хора не умеели да четат или пишат и знаели само онова, което научавали в църквата. Само в манастирите и университетите имало екземпляри от книгите, написани от древните римляни и гърци. Но през XIV и XV в. учените започнали да преоткриват древните книги. Те били изумени от великите идеи и познания, които откривали в тях, и новините скоро се разчули.

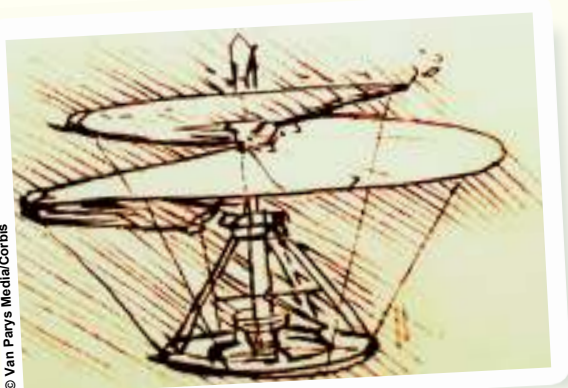
У богатите и образовани хора, например във Флоренция (Италия), се пробудил голям интерес. Те могли да си позволят да купуват книги — особено след изобретяването на книгопечатането в Европа (през 1445 г.) — и направо се влюбили в Древна Гърция и Рим. Правели домовете си по подобие на римските дворци и плащали на талантиливи художници и скулптори да ги украсяват с гръцки и римски сцени, както и със статуи на богове, герои и императори.

Една от най-известните статуи в света — „Давид“ на Микеланджело.

Сякаш един изгубен свят на красота и мъдрост се бил възродил. Ето защо наричаме този период Ренесанс (Възраждане). Той е дал на света:

- велики художници и скулптори като Микеланджело и Ботичели;
- талантиливи архитекти като Брунелески;
- невероятния изобретател и художник Леонардо да Винчи;
- велики мислители като Томас Мор, Еразъм и Монтен;
- учени като Коперник и Галилей (които открили, че Земята и другите планети се движат около Слънцето);
- прекрасни сгради като замъците по долината на Лоара;
- нов интерес към това какво могат да постигнат хората.

Леонардо да Винчи е измислил този „хеликоптер“ преди 500 години!

Една от великите картини на Ренесанса — „Венера“ на Ботичели.

Велики открития и нови идеи — приблизително от 1500 до 1900 г.

По времето на Ренесанса търговията с далечни земи ставала все по-важна за европейските търговци. Те например продавали стоки в Индия, а се връщали със скъпи подправки и скъпоценни камъни. Ала пътят по суша бил труден и отнемал много време, затова търговците искали да стигат до Индия по море. Проблемът бил, че точно на пътя им била Африка — а тя била много голяма.

Ако светът обаче наистина бил кръгъл (както започвали да вярват хората), би трябвало европейските кораби да могат да достигнат Индия, ако плават не на изток, а на запад! Така през 1492 г. Христофор Колумб и неговите моряци потеглили от Испания и прекосили Атлантическия океан. Вместо да достигнат Индия обаче, те открили Бахамските острови (в Карибско море близо до бреговете на Америка).

Корабите на Христофор Колумб (възстановка).

Васко да Гама — първият човек, стигнал по море от Европа до Индия.

Скоро ги последвали и други. През 1497—1498 г. португалският мореплавател Васко да Гама станал първият европейец, който достигнал Индия, плавайки покрай бреговете на Африка. През 1519 г. друг европейски изследовател, Фернандо Магелан, който служел на краля на Испания, повел експедиция, която направила първото околсветско пътешествие по море!

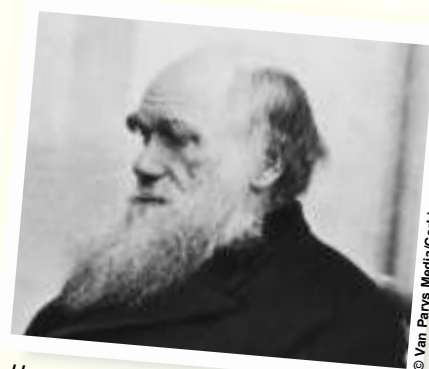
Не след дълго европейците вече изследвали Карибските острови и Америка (която наричали Новия свят) и основавали там свои колонии. Или, иначе казано, завземали земята и обявявали, че вече принадлежи на родните им страни в Европа. Заедно със себе си те донасяли своите вярвания, обичаи и език — така в Северна Америка хората започнали да говорят основно на английски и френски, а в Централна и Южна Америка — на испански и португалски.

Птицата додо, която не можела да лети, обитавала един остров в Индийския океан. Европейските колонизатори я унищожили напълно.

С течение на времето европейците плавали все по-надалеч — до Китай, Япония, Югоизточна Азия, Австралия и Океания. Мореплавателите, които се връщали от тези далечни земи, разказвали, че са видели странни същества, много различни от тези в Европа. Ето защо учените с нетърпение искали да изследват тези места, от които донасяли животни и растения за европейските музеи. През XIX в. европейските изследователи проникнали дълбоко във вътрешността на Африка и към 1910 г. европейските народи били колонизирали целия африкански континент.

В същото време учените в Европа правели все повече открития за това как е устроена Вселената. Геолозите, които изучавали скали и вкаменелости, започнали да се чудят как е възникнала Земята и каква е действителната ѝ възраст. Двама велики учени, Жан-Батист Ламарк и Чарлз Дарвин, най-накрая стигнали до извода, че животните и растенията са се появили чрез процес на „еволюция“ — променяли са се от един вид в друг в продължение на милиони години.

Чарлз Дарвин публикува своята теория на еволюцията през 1859 г.

Волтер — един от големите писатели от епохата на Просвещението.

През XVIII в. хората си задавали и други важни въпроси — как трябва да се управляват държавите и какви права и свободи трябва да имат хората. Писателят Жан-Жак Русо казал, че всички хора трябва да бъдат равни. Според друг писател, Волтер, светът би бил по-добър, ако разумът и знанието надделеят над невежеството и суеверието.

Този век на нови идеи, наречен Просвещение, довел до революции в някои държави — например Френската революция от 1789 г., когато хората решили, че не искат повече да бъдат управлявани от крале и кралици. Един от техните революционни девизи бил „Свобода, равенство, братство“, който в крайна сметка станал национален девиз на Франция.

Индустриалната революция — приблизително от 1750 до 1880 г.

Една друга „революция“ започнала в Европа преди близо 250 години — в света на промишлеността. Всичко започнало с енергийна криза. В продължение на хилядолетия хората изгаряли дърва или дървени въглища. Но горите в някои краища на Европа вече започнали да свършват! Какво друго гориво можели да използват?

Отговорът бил каменни въглища. В Европа имало богати залежи от тях и миньорите започнали да копаят. Тези въглища захранвали изобретените неотдавна парни двигатели. Можели също да бъдат изпичани, за да се превърнат в „кокс“, който е много по-чисто гориво — идеално за производство на желязо и стомана.

Преди около 150 години един мъж на име Хенри Бесемер изобретил „доменната пещ“, която можела да произвежда доста евтино големи количества стомана. Скоро Европа започнала да произвежда огромни количества стомана и това променило света! Благодарение на евтината стомана станало възможно да се строят небостъргачи, огромни мостове, презокеански кораби, коли, хладилници... Но също и мощни оръжия и бомби.

Хенри Бесемер — съзателят на съвременната стоманолепарна промишленост.

Съвременният свят — приблизително от 1880 г. до наши дни

С помощта на други европейски изобретения от XIX и XX в. светът става такъв, какъвто го познаваме днес.

Например:

бензиновият двигател	1886 г.	радарът и химикалката	1935 г.
първите радиосъобщения	1901 г.	разтворимото кафе	1937 г.
бакелитът, първата пластмаса	1909 г.	първият моторен самолет	1939 г.
неоновото осветление	1912 г.	първият компютър	40-те години на XX в.
телевизията и магистралите	20-те години на XX в.		

Днес близо една четвърт от работещите в Европа произвеждат стоки, необходими за съвременния свят: храни и напитки; мобилни телефони и компютри; облекла и мебели; перални и телевизори; коли, автобуси, камиони и още много други неща.

Близо седем на всеки 10 работещи в Европа работят в сферата на услугите. Или, иначе казано, в магазини, пощи, банки, застрахователни фирми, хотели, ресторанти, болници, училища и т.н. — като продават стоки или извършват услуги, необходими на хората.

Първият телефон е изобретен от Александър Греъм Бел, роден в Шотландия. Днес в Европа се произвеждат най-новите модели мобилни телефони.

Да научим уроците на историята

За съжаление в историята на Европа няма само велики постижения, с които можем да се гордеем. Има и много неща, от които да се срамуваме. През вековете европейските народи са водили ужасяващи войни едни срещу други. Обикновено тези войни били за власт, богатства или религия.

Европейските колонизатори са избили милиони хора от другите континенти — като са се сражавали с тях, отнасяли са се зле с тях или, без да искат, разпространявали болести, донесени от Европа. Европейците са отвлекли и милиони африканци, за да работят като роби.

Военно гробище във Фландрия (Белгия). Само през Първата световна война загиват повече от осем милиона войници.

От тези страшни злини трябвало да се извлекат поуки. През XIX в. била забранена европейската търговия с роби. През XX в. колониите спечелили свободата си. И най-сетне в Европа дошъл мирът. За да разберете как, прочетете глава „Как семейството се събира заедно: историята на Европейския съюз“.

40 прочути личности от А до Я

Много световноизвестни художници, композитори, хора от развлекателната индустрия, изобретатели, учени и спортисти са родени в Европа. Споменахме някои от тях в предишните глави. Невъзможно е в тази книжка да посочим всички, затова тук има само още 40 имена на хора от различни държави. Един от тях е тук заради друг вид слава. Можете ли да го посочите?

На стр. 29 сме оставили празно място за още едно име по ваш избор. Може да е прочута личност от вашата страна, от любимия ви европейски спортен отбор или поп група. Можете дори да намерите снимка и да я залепите на празното място и да напишете някои факти за или хората на снимката.

Име	Държава или регион	Какво са направили тези хора
АББА	Швеция	поп група; песните им са големи световни хитове през 70-те години на XX век.
Щефан Банич	Словакия	изобретател; през 1913 г. изобретява парашута.
Бийтълс	Обединеното кралство	поп група; песните им са големи световни хитове през 60-те години на XX век.
Анри Бекерел	Франция	учен; през 1896 г. открива радиоактивността.
Лудвиг ван Бетовен	Германия	композитор; автор на множество велики музикални произведения. „Ода на радостта“ (европейският химн) е от неговата Девета симфония, написана през 1823 г.
Тим Бърнърс-Лий	Обединеното кралство	изобретател; през 1989 г. изобретява световната мрежа, на която се базира интернет.
Нилс Бор	Дания	учен; печели Нобелова награда за физика през 1922 г. за своите открития, свързани със строежа на атома.
Робърт Бойл	Ирландия	учен; прочут със своите експерименти с газове, откривател на закона на Бойл през 1662 г.
Чарли Чаплин	Обединеното кралство	филмов режисьор и един от най-големите комици в света. Един от големите му филми е „Модерни времена“ (1936).
Фредерик Шопен	Полша	композитор и пианист (1810—1849); написал е много произведения за пиано, включително прочутите му „Прелюдии“.
Надя Команечи	Румъния	спортистка; първата гимнастичка в света, която печели максимален брой точки (10 от 10) на Олимпийските игри през 1976 г.
Мари Кюри (Мария Склодовска)	Полша	учен; заедно със съпруга си Пиер открива радия — радиоактивен метал. Двамата печелят Нобелова награда за физика през 1903 г.
Салвадор Дали	Испания	художник (1904—1989); прочут със своите странни, подобни на съновидения картини в сюрреалистичен стил.

Абба

Чарли Чаплин

Надя Команечи

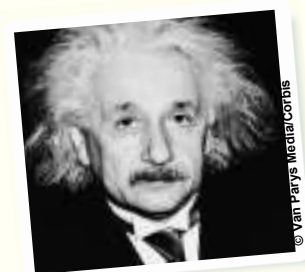

Мари Кюри

Име	Държава или регион	Какво са направили тези хора
Марлене Дитрих	Германия	актриса; играе главна роля в много филми, включително оригиналната версия на филма „Около света за 80 дни“ (1956).
Антонин Дворжак	Бохемия в момента част от Чешката република	композитор; една от великите му творби е „Симфония за Новия свят“ (1893).
Алберт Айнщайн	Германия	учен; през 1905 г. открива „относителността“ — т.е. по какъв начин са взаимосвързани материята, енергията и времето.
Федерико Фелини	Италия	филмов режисьор; неговите велики филми, сред които „Ластрада“ (1954), му печелят пет награди Оскар.
Милош Форман	Чешка република	филмов режисьор; печели Оскар за филмите си „Амадеус“ (1984) и „Полет над кукувиче гнездо“ (1975).
Зигмунд Фройд	Австрия	психиатър (1856—1939); създава „психоанализата“ — начин да се обясни как работи нашето съзнание.
Жюстин Енен	Белгия	тенисистка; печели златен медал на Олимпийските игри през 2004 г.
Тиери Анри	Франция	футболист; единственият играч в историята, печелил три пъти престижното британско футболно отличие на Асоциацията на футболните журналисти „Футболист на годината“ (през 2003, 2004 и 2006 г.).
Ерже (Жорж Реми)	Белгия	художник и писател; създател на „Приключенията на Тинтин“ (1929) и много други комикси.
Хайнрих Херц	Германия	учен; през 1888 г. доказва съществуването на радиовълни.
Кристо (Христо Явашев)	България	художник; известен с „опаковането“ на сгради, паметници и дори дървета в плат, както направи с немския парламент през 1995 г. — „Опакованият Райхстаг“.
Ференц Лист	Унгария	композитор (1811—1886); написал е някои от най-трудните произведения за пиано в света, като „Трансцендентни етюди“.
Клод Моне	Франция	художник (1840—1926); прочут със своите картини в импресионистичен стил като поредицата „Водни лилии“.
Волфганг Амадеус Моцарт	Австрия	композитор; автор на велики музикални произведения, сред които операта „Вълшебната флейта“ (1791).

Марлене Дитрих

Алберт Айнщайн

Милош Форман

Жюстин Енен

Тиери Анри

Моцарт,

Име	Държава или регион	Какво са направили тези хора
Исак Нютон	Обединеното кралство	учен; през XVII в. открива принципа на гравитацията и как планетите се движат в Космоса.
Алфред Нобел	Швеция	учен; през 1866 г. открива динамита и създава Нобеловата награда за велики постижения.
Ерки Нол	Естония	спортист; печели златен медал в десетобоя на Олимпийските игри през 2000 г.
Луи Пастър	Франция	учен; открива, че причинител на много болести са бацилите, и през 1862 г. открива процеса на пастъризация като начин да се унищожават бацилите в храната.
Пабло Пикасо	Испания	художник; прочут със своите кубистични картини, една от които е „Госпожиците от Авиньон“ (1907).
Марко Поло	Венеция или Далмация (днес част от Хърватия)	велик изследовател; преди повече от 700 години изминава целия път през Азия до Китай и обратно.
Рембранд	Нидерландия	художник; прочут с начина, по който използва пищни цветове и светлосенки. Една от творбите му е „Нощна стража“ (1642).
Ян Сибелиус	Финландия	композитор; една от великите му творби е „Финландия“ (1900).
Ю Ту	Ирландия	рок група; песните им са големи хитове в целия свят от 1980 г. насам.
Винсент ван Гог	Нидерландия	художник (1853—1890); автор на много картини, няколко от които „Слънчогледи“.
Антонио Вивалди	Италия	композитор; автор на много произведения, сред които „Четири годишни времена“ (1725).
Влад III Цепеш (Влад Дракула)	Румъния	владетел, управлявал през XV в., известен с това, че по време на война набивал на кол пленените врагове. Този образ е в основата на известния смразяващ роман „Дракула“ на Брам Стокър.
Алесандро Волта	Италия	учен; около 1799 г. изобретява електрическата батерия.

Пабло Пикасо

Ю Ту

ОЩЕ ЕДИН:
АЗ ИЗБИРАМ

АЗ ИЗБИРАМ:

Езиците в Европа

Хората в Европа говорят множество различни езици. Повечето от тях спадат към една от трите големи езикови групи, или „семејства“: германска, славянска и романска. Между езиците във всяка група има семејна прилика, защото имат един и същи произход. Например романските езици произлизат от латински — езика, който са говорили древните римляни.

Ето как може да кажем „добро утро“, или „здравейте“, на някои от тези езици.

Германски езици

английски	<i>Good morning (гуд морнинг)</i>
датски	<i>Godmorgen (год морген)</i>
немски	<i>Guten Morgen (гутен морген)</i>
нидерландски	<i>Goedemorgen (худеморхен)</i>
шведски	<i>God morgon (год моргон)</i>

Романски езици

испански	<i>Buenos días (буенос диас)</i>
италиански	<i>Buongiorno (буонджорно)</i>
португалски	<i>Bom dia (бом диа)</i>
румънски	<i>Bună dimineața (буна диминаца)</i>
френски	<i>Bonjour (бонжур)</i>

Славянски езици

български	<i>Добро утро</i>
полски	<i>Dzień dobry (джиен добри)</i>
словашки	<i>Dobré ráno (добре рано)</i>
словенски	<i>Dobro jutro (добро ютро)</i>
чешки	<i>Dobré ráno (добре рано)</i>

Не е трудно да се види семејната прилика в тези примери. Има обаче и други европейски езици, между които няма толкова близка връзка или които изобщо не са свързани един с друг.

Ето как може да кажем „добро утро“, или „здравейте“, на още дванайсет езика.

баски	<i>Egun on (егун он)</i>	латвийски	<i>Labrīt (лабрит)</i>
бретански	<i>Demat (дегат)</i>	литовски	<i>Labas rytas (лабас ритас)</i>
гейлски (шотландски)	<i>Madainn mhath (мадейн вах)</i>	малтийски	<i>L-Għodwa t-Tajba (лоодуа ттайба)</i>
гръцки	<i>Kalimera (калимера)</i>	уелски	<i>Bore da (боре да)</i>
естонски	<i>Tere hommikust (тере хомикуст)</i>	унгарски	<i>Jó reggelt (йо регелт)</i>
ирландски	<i>Dia dhuit (диа дит)</i>	фински	<i>Huvää huomenta (хива хуомента)</i>
каталонски	<i>Bon dia (бон диа)</i>		

На езика на ромите, които живеят в много краища на Европа, „добро утро“ е *Lasho dyes* (лашо диес).

Да се учат езици може да бъде много забавно — а и е важно на континент като нашия. Много от нас обичат да ходят на почивка в други европейски държави и да опознават хората там. Това е чудесна възможност да използваме фразите, които знаем на различни езици.

Семейство от народи

Ние, европейците, сме от много различни държави с различни езици, традиции, обичаи и вярвания. Ала въпреки това ние сме едно цяло, като голямо семейство, по най-различни причини.

Ето някои от тях.

- Живели сме заедно на този континент в продължение на хиляди години.
- Между езиците, които говорим, често има връзка
- Много хора във всяка държава са потомци на хора от други държави.
- Нашите традиции, обичаи и празници често имат общ корен.
- Познаваме и обичаме прекрасната музика, изкуство, много пиеси и приказки, които народи от цяла Европа са ни дали през вековете.
- Почти всички в Европа вярват в такива принципи като честност, добросъседство, свободата на личното мнение, взаимно уважение и грижа за хората в нужда.

Затова обичаме онези специални неща, които отличават собствената ни страна и регион, но и общото, което имаме като европейци.

Война и мир

За съжаление в европейското семейство е имало много кавги. Често те са били за това кой да управлява дадена страна или коя страна дължи на друга някакви територии. Понякога някой управник е искал да се сдобие с повече власт, като покори своите съседи, или да докаже, че неговият народ е по-добър и по-силен от другите народи.

Европа през 1945 г.

По една или друга причина в продължение на стотици години в Европа са се водели ужасни войни. През XX в. на този континент са започнали две големи войни, които по-късно са се разпространили и са обхванали държави в целия свят. Затова се наричат световни войни. В тях са загинали милиони хора, а Европа е потънала в бедност и разрушения.

Можело ли да се направи нещо, за да не се случват никога повече такива неща? Дали европейците са щели да се научат да седнат заедно и да обсъждат нещата, а не да се бият? Отговорът е „да“. И това е историята в нашата следваща глава — историята на Европейския съюз.

Как семейството се събира заедно: историята на Европейския съюз

Втората световна война свършила през 1945 г. Тя започнала в Европа и била време на ужасни разрушения и убийства. Как биха могли ръководителите на европейските държави да попречат това да не се случва никога повече? Необходим бил наистина добър план, неизпробван никога преди.

Една съвсем нова идея

Жан Моне

Един французин на име Жан Моне много мислил за това. И осъзнал, че една страна се нуждае от две неща, преди да започне война: желязо, за да произвежда стомана (от която се правят танкове, оръдия, бомби и т.н.), и въглища, които да захранват с енергия заводите и железниците. В Европа имало много желязо и стомана — затова европейските държави толкова лесно могли да произведат оръжия и да воюват.

И Жан Моне предложил много дръзка идея. Правителствата на Франция и Германия (а може би и на други европейски държави) повече да не развиват своя собствена минна и стоманодобивна промишленост. Вместо това тази промишленост трябвало да се организира от хора от всички заинтересовани държави, които щели да седнат на масата, да обсъждат и да решават всичко заедно. Така войната помежду им ставала невъзможна!

Жан Моне чувствал, че планът му наистина може да проработи, стига само европейските ръководители да са склонни да опитат. Говорил за това с приятеля си Робер Шуман, който бил министър във френското правителство. Според Робер Шуман идеята била блестяща и той я оповестил във важна реч на 9 май 1950 г.

Робер Шуман

Речта убедила не само ръководителите на Франция и Германия, но и на Белгия, Италия, Люксембург и Нидерландия. Всички те решили да обединят своята минна и стоманодобивна промишленост и да създадат клуб, който нарекли Европейска общност за въглища и стомана (ЕОВС). Тя щяла да работи за мирни цели и да помогне за възстановяването на Европа от развалините на войната. Европейската общност за въглища и стомана била създадена през 1951 г.

Общият пазар

Шестте държави започнали да работят толкова добре заедно, че скоро решили да поставят началото на още един клуб, който нарекли Европейска икономическа общност (ЕИО). Тя била създадена през 1957 г.

„Икономически“ означава „свързан с икономиката“ — или с други думи, с парите, бизнеса, работните места и търговията.

Затруднения на границата... Такива досадни опашки са били нормална част от ежедневието в Европа.

Една от основните идеи била, че държавите в ЕИО ще имат „общ пазар“, за да могат по-лесно да търгуват заедно. Дотогава камионите, влаковете и шлеповете, които пренасяли стоки от една държава в друга, винаги трябвало да спират на границата, за да се проверят документите им и да се плащат пари, наречени мито. Заради това всичко се бавело и стоките от други държави били по-скъпи.

Целта на общия пазар била да отпаднат всички тези проверки, забавяния и мита по границите, а държавите да могат да търгуват помежду си все едно всички са част от една голяма държава.

Прехрана и земеделие

Заради Втората световна война в Европа било много трудно да се произвеждат храни или да се внасят от други държави. В Европа недостиг на храна имало даже в началото на 50-те години на ХХ в. Ето защо в ЕИО решили да направят така, че на стопаните да се плаща, за да произвеждат повече храна, и да е сигурно, че като обработват земята, те могат да изкарват достойно прехраната си.

Това споразумение било наречено „обща селскостопанска политика“ (или ОСП). То работело добре. Даже толкова добре, че в края на краищата стопаните започнали да произвеждат прекалено много храна и се наложило споразумението да се промени! В момента ОСП плаща на стопаните най-вече за да се грижат за заобикалящата ги среда.

Машини като този комбайн се използват за прибиране на реколтата от пшеница и други култури.

От ЕИО към Европейския съюз

Скоро благодарение на общия пазар животът на хората в ЕИО започнал да става по-лесен. Те разполагали с повече пари, имали повече храна, а в магазините имало все по-голямо разнообразие от стоки. Съседните държави забелязали това и през 60-те години на ХХ в. някои от тях започнали да питат дали не могат и те да станат членове на клуба. След години на обсъждания през 1973 г. към клуба се присъединили Обединеното кралство, Дания и Ирландия. През 1981 г. дошъл редът на Гърция, а после на Португалия и Испания през 1986 г. и Австрия, Финландия и Швеция през 1995 г. В клуба вече членували 15 държави.

Присъединяване към клуба. На снимката Дания подписва договора за членство.

Опазването на околната среда означава също да се намали замърсяването на въздуха — например като за производство на електричество се използва енергията на вятъра.

За да пътуват хората по-лесно, повечето държави от ЕИО премахнали проверката на паспортите по границите помежду си. Хората, които живеели в една държава-членка на Общността, могли свободно да отидат да живеят и да си намерят работа във всяка друга държава-членка. Правителствата обсъждали и други нови идеи — например как полицаите в различни държави могат да си помагат, за да залавят престъпници, трафиканти на наркотици и терористи.

Полицай и неговото куче проверяват багажа за наркотици.

Накратко, клубът вече бил толкова различен и толкова по-сплотен, че през 1992 г. било взето решение да смени името си и да стане Европейски съюз (ЕС).

Семейството се събира заедно

Междувременно отвъд границите на ЕС се случвали вълнуващи неща. В продължение на много години източната и западната част на Европа били разделени. Не водели война, но между ръководителите им имало много големи несъгласия. Управниците в източната част на континента вярвали в система на управление, която се наричала комунизъм и която не давала голяма свобода на хората. Заради начина, по който били управлявани, тези държави били бедни в сравнение със Западна Европа.

Разделението между Изток и Запад било толкова силно, че често го описвали с думите „желязна завеса“. На много места границата била отбелязана с високи огради или с голяма стена, като тази, която минавала през Берлин и разделяла Германия на две. Разрешение да се мине през тази граница се получавало много трудно.

Най-сетне през 1989 г. на разделението и разногласията бил сложен край. Берлинската стена била съборена и желязната завеса вече я нямало. Скоро Германия отново се обединила. Хората в Източна Европа избрали нови правителства, които премахнали старата и сурова комунистическа система. Най-сетне били свободни! Това били чудесни мигове и хората празнували.

Държавите, които били спечелили свободата си, започнали да питат дали могат да влязат в Европейския съюз, и скоро се образувала дълга опашка от страни кандидатки, които чакали да станат членове на ЕС.

За да влезе дадена държава в Европейския съюз, нейната икономика трябва да работи добре. Освен това държавата трябва да е демократична — а това означава, че хората трябва да бъдат свободни да избират кой да ги управлява. И трябва да зачита човешките права. (Човешките права са правото да кажеш каквото мислиш, правото да не се хвърля никой в затвора без справедлив съд, правото никой да не бъде измъчван, както и много други важни права.)

Бившите комунистически страни усърдно работели за всичко това и след няколко години 8 от тях били готови: Естония, Латвия, Литва, Полша, Словакия, Словения, Унгария и Чешката република.

© ЕС

Знамената на 27-те държави-членки на ЕС.

© BRIGITTE GERARD MALIEU

1989 г.: разрушаването на Берлинската стена.

Те влезли в ЕС на 1 май 2004 г. заедно с два срединоморски острова — Кипър и Малта. На 1 януари 2007 г. две други бивши комунистически държави — България и Румъния — били готови и се присъединили към групата.

Никога до този момент толкова много държави не били влизали едновременно в ЕС. Наистина „семейството се събрало“, а източната и западната част на Европа били обединени.

Какво прави Европейският съюз

ЕС се опитва да направи живота по-добър в най-различни области. Ето някои от тях.

© Reuters

Замърсяването не спира на границата, затова държавите в ЕС работят заедно за опазване на околната среда.

Околна среда

Околната среда е на всички, затова държавите трябва да работят заедно, за да я опазват. В ЕС има правила за спиране на замърсяването и (например) защита на дивите птици. Правилата важат във всички страни от ЕС и правителствата им трябва да гарантират, че те се спазват.

Работа

Важно е хората да харесват работата си и да умеят да я вършат добре. Част от парите, които те печелят, отиват за издръжка на болници и училища, както и за грижи за възрастните хора. Ето защо ЕС прави всичко възможно да създава нови и по-добри работни места за всички, които могат да работят. На хората се помага да започнат нов бизнес, а ЕС осигурява пари за обучения, така че хората да се научат да работят нови неща.

© Lawrence Manning/Corbis

Обучението на хората, за да работят в нови професии, е много важно.

Свобода!

© Bill Lall/Corbis

С помощта на ЕС студенти от различни държави учат заедно.

Жителите на ЕС са свободни да живеят, да работят или да учат във всяка държава от ЕС, която си изберат, и ЕС прави всичко възможно хората лесно да местят дома си от една държава в друга. Когато минавате границите между повечето държави в ЕС, вече нямате нужда от паспорт. Студентите и младите хора в ЕС са насърчавани да учат или да преподават известно време в друга европейска държава.

Еврот

Преди години всяка държава в Европа е имала свои собствени пари, или „валута“. Сега съществува една единна валута, еврото, която всички държави в ЕС могат да ползват, ако искат. С единна валута е по-лесно да се прави бизнес, да се пътува и да се пазарува навсякъде в ЕС, без да трябва човек да обменя една валута в друга.

Еврот е въведено след девет години на големи усилия и внимателно планиране. Банкнотите и монетите влизат в употреба от 1 януари 2002 г. Днес повече от две трети от гражданите на ЕС използват еврото вместо предишните си валути. Ако сравните различни евромонети, ще видите, че изображението от едната страна показва в коя държава е изсечена монетата. Другата страна е еднаква за всички държави.

Еврот се използва в много държави от ЕС.

Помощ за региони, изпитващи затруднения

Животът не е лесен за всички и навсякъде в Европа. Има места, където за хората няма достатъчно работа, защото мините или заводите са били затворени. В някои области земеделието се развива трудно заради климата или търговията е затруднена, защото няма достатъчно пътища и железопътни линии.

ЕС помага да се платят разходите за нови пътища.

Помощ за бедните държави

© ЕСЕСЮ/Martinus Jansen

ЕС предоставя храни на
нуждаещите се.

В много страни по света хората умират или живеят трудно заради войни, болести и природни бедствия като суша и наводнения. Често тези държави нямат достатъчно пари, за да построят училищата и болниците, пътищата и жилищата, от които се нуждаят хората.

Европейският съюз предоставя пари на тези страни и изпраща учители, лекари, инженери и други специалисти да работят там. Освен това изкупува много стоки, които тези страни произвеждат, без да ги кара да плащат мита. Така бедните държави могат да спечелят повече пари.

Мир

Европейският съюз обединява много европейски държави в дух на приятелство. Те не винаги са съгласни за всичко, но вместо да воюват, ръководителите на страните в ЕС сядат на масата, за да разрешат своите разногласия.

И така, мечтата на Жан Моне и Робер Шуман се сбъднала — Европейският съюз донесъл мир на членовете си. ЕС работи и за траен мир сред своите съседи и изобщо в света. Например войници и полицаи от ЕС помагат да се запази мирът в бивша Югославия, където допреди броени години се водеха ожесточени войни.

Това са само някои от нещата, които ЕС прави: има и много повече. Всъщност да сме в Европейския съюз променя почти всяка част от живота ни. Какво трябва или не трябва да прави ЕС? Това се решава от хората в ЕС. Как може да бъде чут нашият глас? Разберете от следващата глава.

Европа има свое знаме и свой химн — „Одата на радостта“ от Деветата симфония на Бетовен. В оригинала се пее на немски, но когато се изпълнява като европейски химн, няма думи — само музика.

Можете да го чуete в интернет:

europa.eu/abc/symbols/anthem/index_bg.htm

Знамето на Европейския съюз.

Европейският съюз и неговите съседи

Легенда:

Оцветените държави са страните от Европейския съюз (ЕС).
Защрихованите държави възнамеряват да се присъединят към ЕС.
Останалите държави са съседи на ЕС.
С точки са посочени столиците.

Ватиканът се намира в Рим.

Някои острови и други територии, които принадлежат на Франция, Португалия и Испания, също са част от ЕС. Тъй като обаче те са на голямо разстояние от континентална Европа, сме ги посочили в отделно каре (горе вдясно).

Държавите от Европейския съюз

Държавите са подредени по азбучен ред според името, с което страната се нарича на собствения си език или езици (посочено в скобите).

Знаме	Държава	Столица	Население
	Белгия (Belgique/België)	Брюксел (Bruxelles/Brussel)	10,5 милиона
	България	София	7,8 милиона
	Чешка република (Česká republika)	Прага (Praha)	10,3 милиона
	Дания (Danmark)	Копенхаген (København)	5,4 милиона
	Германия (Deutschland)	Берлин (Berlin)	82,5 милиона
	Естония (Eesti)	Талин (Tallinn)	1,3 милиона
	Ирландия (Éire ; Ireland)	Дъблин (Baile Átha Cliath ; Dublin)	4,2 милиона
	Гърция (Ελλάδα/Elláda)	Атина (Αθήνα/Athinai)	11,1 милиона
	Испания (España)	Мадрид (Madrid)	43,8 милиона
	Франция (France)	Париж (Paris)	60,9 милиона
	Италия (Italia)	Рим (Roma)	58,8 милиона
	Кипър (Κύπρος/Cypros) (Kibris)	Никозия (Λευκωσία/Lefkosia) (Lefkosa)	0,8 милиона
	Латвия (Latvija)	Рига (Riga)	2,3 милиона

Знаме	Държава	Столица	Население
	Литва (Lietuva)	Вилнюс (Vilnius)	3,4 милиона
	Люксембург (Luxembourg)	Люксембург (Luxembourg)	0,5 милиона
	Унгария (Magyarország)	Будапеща (Budapest)	10,1 милиона
	Малта (Malta)	Ла Валета (Valletta)	0,4 милиона
	Нидерландия (Nederland)	Амстердам (Amsterdam)	16,3 милиона
	Австрия (Österreich)	Виена (Wien)	8,3 милиона
	Полша (Polska)	Варшава (Warszawa)	38,1 милиона
	Португалия (Portugal)	Лисабон (Lisboa)	10,6 милиона
	Румъния (România)	Букурещ (București)	21,6 милиона
	Словения (Slovenija)	Любляна (Ljubljana)	2,0 милиона
	Словакия (Slovensko)	Братислава (Bratislava)	5,4 милиона
	Финландия (Suomi; Finland)	Хелзинки (Helsinki; Helsingfors)	5,3 милиона
	Швеция (Sverige)	Stockholm (Stockholm)	9 милиона
	Обединено кралство (*) (United Kingdom)	Лондон (London)	60,4 милиона

(*) Пълното име на тази държава е Обединено кралство Великобритания и Северна Ирландия, но за по-кратко повечето хора я наричат Великобритания или Обединеното кралство.

Данните за населението са към 1 януари 2006 г.
Източник: Евростат

Как се вземат решения в Европейския съюз

Както можете да си представите, нужни са усилията на много хора, за да се организира ЕС и всичко да работи както трябва. Кой какво прави?

Европейската комиссия

В Брюксел 27 жени и мъже (по един представител от всяка държава в ЕС) се събират всяка сряда, за да обсъдят какво предстои да се направи. Тези хора са избрани от правителството в своята страна, но след това са одобрени от Европейския парламент.

Те се наричат комисари и заедно образуват Европейската комиссия. Тяхната задача е да мислят какво би било най-добре за ЕС като цяло и да предлагат нови закони за ЕС като цяло. В тяхната работа им помагат експерти, юристи, секретари, преводачи и т.н.

© ЕС/European Commission

Г-н Барозу от Португалия е председател на Европейската комиссия до 2009 г.

След като постигнат съгласие какъв закон да предложат, те изпращат своето предложение в Европейския парламент и в Съвета на Европейския съюз.

Европейският парламент

Европейският парламент представя всички народи в ЕС. Той провежда голямо заседание всеки месец в град Страсбург, на което обсъжда новите закони, предложени от Европейската комиссия. Ако Парламентът не хареса дадено предложение, той може да помоли Комисията да го промени, докато Парламентът не бъде удовлетворен, че законът е добър.

Европейският парламент има 785 членове. Те се избират на всеки пет години в избори, на които всички пълнолетни граждани на ЕС имат възможност да гласуват. Като избираме своя член на Европейския парламент и като говорим с него или нея, нашият глас може да бъде чул, когато ЕС взема решения.

© ЕС/European Parliament

Г-н Пьоотеринг от Германия е председател на Европейския парламент до 2009 г.

Съветът на Европейския съюз

Членовете на Европейския парламент не са единствените, които взимат решения за новите закони на ЕС. Те трябва да бъдат обсъдени и от министрите от всички правителства на страните ЕС. Когато министрите заседават заедно, те се наричат Съвет на Европейския съюз.

© EC/Council of the European

Министри от всички правителства в ЕС се събират, за да приемат законите на ЕС.

След като обсъди дадено предложение, Съветът го подлага на гласуване. Има правила за гласовете, които има всяка държава, и колко гласа са необходими, за да бъде приет даден закон. В някои случаи правилата гласят, че Съветът трябва да бъде единодушен.

След като Съветът и Парламентът приемат някой нов закон, правителствата на страните в ЕС трябва да се погрижат законът да се спазва в техните държави.

Съдът на Европейските общности

Ако дадена държава не прилага правилно законите, Европейската комисия я предупреждава и може да внесе оплакване в Съда на Европейските общности в Люксембург. Задачата на Съда е да се грижи законите на ЕС да се спазват и да се прилагат еднакво навсякъде. В него има по един съдия от всяка държава в ЕС.

Във взимането на тези решения участват и други групи хора (експертни комисии и др.), защото е важно решенията да бъдат правилни. Ако искате да научите повече за тези хора и какво правят, опитайте се да прочетете брошурата „Как работи Европейският съюз“ на следния адрес: ec.europa.eu/publications/booklets/eu_glance/68/index_bg.htm

Тя е предназначена за възрастни, но не е много трудна за четене.

© Photothèque Cour de Justice C.E.

Съдът се грижи към всички да се отнасят еднакво съгласно законите на ЕС.

Утре... и по-нататък

Едно от най-големите предизвикателства пред Европа е да се осигури работа и добро бъдеще на младите хора. Това не е лесно, тъй като европейските фирми трябва да се конкурират с компании от други части на света, които имат възможност да вършат същата работа по-евтино.

В днешно време съществуват големи проблеми, които могат да бъдат разрешени само ако държавите по света работят заедно. Например:

- замърсяването и изменението на климата;
- гладът и бедността;
- международната престъпност и тероризмът.

Европейският съюз работи по тези проблеми, но не винаги е лесно 27-те правителства и Европейският парламент да постигнат съгласие какво да бъде направено. Сложните правила за вземане на решения в ЕС също не помагат.

Нещо повече — много хора смятат, че да гласуват на изборите за Европейски парламент веднъж на пет години не е достатъчно, за да бъде чуто мнението им, когато се вземат решения в Брюксел или Страсбург.

Бъдещето е във вашите ръце...

Затова трябва да направим ЕС по-прост и по-ефективен.

Трябва също така да се погрижим всеки да може да каже мнението си за решенията, които се вземат в ЕС.

Как можем да го направим? Имате ли някакви добри идеи? Кои са най-важните проблеми, с които смятате, че ЕС трябва да се занимава и какво бихте искали той да предприеме за тях?

Защо не обсъдите идеите си със семейството, приятелите или учителите си... А след това и с вашия член на Европейския парламент!

Можете да се свържете с Европейската комисия или с Парламента на някой от адресите на следващата страница.

Днес ние сме децата на Европа, но не след дълго ще станем възрастни.

Ние ще решаваме нейното бъдеще — заедно!